

รายงานเอกสาร
ปราชญ์ปลานิล (นายสุทัศน์ บุคดี)
โครงการยกระดับมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงปลานิล
เพื่อการส่งออก ประจำปี ๒๕๕๔

นางสาววรรณวิษา เสาประโคน
เจ้าหน้าที่จ้างเหมา
ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุรินทร์
สำนักวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง

คำนำ

เอกสารองค์ความรู้ปราชญ์ปลานิลเล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อนำความรู้และเทคนิคต่างๆในการเพาะเลี้ยงปลานิล โดยได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูล เนื้อหาความรู้ต่างๆจากปราชญ์ที่ได้รับการคัดเลือกและเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์สูงในการเลี้ยง ปลานิลในกระชัง โดยได้รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับ ข้อมูลด้านเทคนิคต่างๆ ตั้งแต่การคัดเลือกลูกพันธุ์ปลานิล การเลี้ยง การให้อาหาร การจัดการฟาร์ม ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดและปัญหาอุปสรรคระหว่างการผลิตปลานิลในกระชัง เพื่อใช้ในการรวบรวมองค์ความรู้และในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกร ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรผู้สนใจ สามารถนำความรู้และเทคนิควิธีการต่างๆจากเอกสารเล่มนี้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติได้

วรรณวิษา เสาประโคน

ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุรินทร์

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
ข้อมูลทั่วไป	๒
ข้อมูลด้านเทคนิค	๗
การคัดเลือกพันธุ์	๗
การปล่อยปลา	๗
การเลี้ยงปลา	๘
การให้อาหาร	๙
ยาและสารเคมี	๑๐
การจัดการฟาร์มทั่วไป	๑๐
เทคนิคพิเศษในการเลี้ยงปลาในกระชัง	๑๒
เทคนิคการรักษาสภาพหลังการเก็บเกี่ยว	๑๒
เทคนิคการลดต้นทุนการผลิต	๑๒
เทคนิคการจัดการด้านการตลาด	๑๒
ปัญหาและอุปสรรค	๑๓
ภาคผนวก	๑๕

บทนำ

ปลานิล (*Oreochromis niloticus*) เป็นปลาน้ำจืดที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่ง มีถิ่นกำเนิดอยู่ในลุ่มแม่น้ำไนล์ของประเทศอียิปต์ เป็นปลาน้ำจืดที่นิยมผลิตและบริโภคอย่างแพร่หลายภายในประเทศ เนื่องจากเป็นปลาชนิดหนึ่งที่ยืดหยุ่นสามารถกินอาหารได้ทั้งพืชและสัตว์ มีความแข็งแรง อดทนและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้ดีจึงสามารถเจริญเติบโตได้รวดเร็ว นอกจากนี้เนื้อปลายังมีรสชาติดีทำให้เป็นที่นิยมเลี้ยงและบริโภคของคนทั่วไป ปลานิลเป็นปลาที่สามารถเจริญพันธุ์โดยใช้ระยะเวลา ๓-๕ เดือนและสามารถผสมพันธุ์วางไข่ได้เองภายในบ่อเลี้ยง ทำให้การเลี้ยงมักประสบปัญหาการมีลูกปลาเพิ่มจำนวนมากขึ้นในบ่อจนปลาแน่นบ่อส่งผลให้ปลาที่เลี้ยงไม่สามารถเจริญเติบโตได้ตามขนาดที่ต้องการ นอกจากนี้การที่ปลาเพศเมียมีการออกไข่และเลี้ยงลูกปลาทำให้ปลาเจริญเติบโตช้าในขณะที่ปลานิลเพศผู้ไม่ต้องใช้พลังงานในการวางไข่และเลี้ยงลูกทำให้ปลาเจริญเติบโตเร็วกว่าปลานิลเพศเมียด้วยเหตุนี้ การผลิตปลานิลเพศผู้จึงมีความสำคัญต่อการเลี้ยงปลาเชิงพาณิชย์ เมื่อปลานิลกลายเป็นปลาเศรษฐกิจที่มีขนาดตลาดใหญ่และมีมูลค่าสูง จึงเกิดการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตต่างๆ ทั้งภาครัฐนำโดยกรมประมง และภาคเอกชนตั้งแต่โรงเพาะฟัก บริษัทผลิตอาหารและเกษตรกรผู้เลี้ยง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี โตเร็วและได้ปริมาณเนื้อมาก เกิดเป็นปลานิลสายพันธุ์ต่างๆ ซึ่งโดยธรรมชาติปลาเพศผู้จะโตเร็วกว่าเพศเมียมากจึงมีการคิดค่ากระบวนการที่ทำให้ปลานิลเพศเมียกลายเป็นเพศผู้ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีหลายวิธีด้วยกัน วิธีการเปลี่ยนเพศปลาที่ได้รับความนิยม มีความปลอดภัยและใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก คือ การแปลงเพศปลานิลโดยใช้ฮอร์โมนเพศผู้ (๑๗ แอลฟา เมทิลเทสโทสเตอโรน) มาผสมกับอาหารให้ลูกปลารายอ่อนที่ถุงไข่แดงเริ่มยุบหมดในระยะเวลาหนึ่งจะทำให้ลูกปลาที่ได้รับฮอร์โมนกลายเป็นเพศผู้โดยถาวร กระบวนการนี้มีต้นทุนการผลิตที่สูง จึงทำให้ลูกปลามีราคาสูงกว่าปลานิลธรรมดาพอสมควร

ปัจจุบันมีการส่งออกปลานิลกันมากขึ้นในรูปของปลาแช่แข็งทั้งตัว โดยเฉพาะการแปรรูปเป็นปลาแล่เนื้อแช่แข็งทั้งตัว การแปรรูปเป็นเครื่องหนึ่งชั้นดี สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ได้ทั้งรองเท้าน้ำและสตรี รองเท้าลีลาศ กระเป๋า เข็มขัด พวงกุญแจและนั่นเป็นอีกความร่วมมือขององค์กรพอกหนึ่ง หน่วยงานสังกัดกระทรวงกลาโหมที่สนับสนุนทั้งในเรื่องตลาดและดีไซน์รวมทั้งเทคนิคการพอกย้อมหนังของปลาให้ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีสีสันและมีความทันสมัย ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยสามารถส่งสินค้าและผลิตภัณฑ์ปลานิลไปยังตลาดโลกนารายได้เข้าสู่ประเทศได้เป็นจำนวนมาก โดยตลาดส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และประเทศในแถบตะวันออกกลาง และมีแนวโน้มในการเพิ่มปริมาณการส่งออกมากขึ้นทุกปี อย่างไรก็ตาม การเพาะเลี้ยงปลานิลในประเทศไทย เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (GAP) ดังนั้นกรมประมงจึงได้จัดทำโครงการยกระดับมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงปลานิลเพื่อการส่งออก เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตปลานิลเพื่อการส่งออก โดยสร้างแหล่งเรียนรู้และมีการคัดเลือกปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในการเพาะเลี้ยงปลานิล เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และเทคนิคต่างๆ ในการเพาะเลี้ยง และนำองค์ความรู้ถ่ายทอดสู่เกษตรกรรายย่อย เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำความรู้และเทคนิควิธีการต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และมุ่งหวังให้เกษตรกรเกิดความรู้ความเข้าใจด้านมาตรฐาน GAP รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิล เพื่อพัฒนาศักยภาพในการผลิต และการส่งออกสินค้าปลานิลต่อไป

องค์ความรู้ปราชญ์ปลานิล
โครงการยกระดับมาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงปลานิลเพื่อการส่งออก
ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดสุรินทร์

๑. ข้อมูลทั่วไป

ระยะทางจาก ศพจ. สุรินทร์ ถึงฟาร์มปราชญ์ปลานิลเป็นระยะทางประมาณ ๙๐ กิโลเมตร

- ๑.๑) ชื่อปราชญ์ปลานิล นายสุทัศน์ บุคดี
- ๑.๒) อายุ ๔๙ ปี
- ๑.๓) จบการศึกษาระดับปริญญาตรี
- ๑.๔) จำนวนสมาชิกในครอบครัว ๔ คน

๑ นายสุทัศน์ บุคดี	มีความสัมพันธ์เป็น	บิดา	อาชีพ	กำนัน	อายุ	๔๙ ปี
๒ นางทองคุณ บุคดี	มีความสัมพันธ์เป็น	ภรรยา	อาชีพ	ทำนา	อายุ	๔๗ ปี
๓ นายพิทักษ์ บุคดี	มีความสัมพันธ์เป็น	บุตร	อาชีพ	รับราชการ	อายุ	๒๗ ปี
๔ นางสาวนิฤติ บุคดี	มีความสัมพันธ์เป็น	บุตร	อาชีพ	พนักงานบริษัท	อายุ	๒๕ ปี
อาชีพหลัก	รับราชการ (กำนัน) /ทำนา	รายได้เฉลี่ย	๑๓๐,๐๐๐ บาท/ปี			
อาชีพรอง	เลี้ยงปลา	รายได้เฉลี่ย	๓๐๐,๐๐๐ บาท/ปี			

- ๑.๕) ที่ตั้งฟาร์ม เลขที่ ๑๐/๑ หมู่ ๘ ตำบล เบิด อําเภอ รัตนบุรี จังหวัด สุรินทร์

รหัสไปรษณีย์ ๓๒๑๓๐ หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๗-๙๖๓๖๐๕๖ เลี้ยงในลำห้วยทับทัน มีความกว้างประมาณ ๓๐ เมตร ลึกประมาณ ๗-๘ เมตร ได้รับการอนุญาตให้เลี้ยงและขึ้นทะเบียนฟาร์มเรียบร้อยแล้ว มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานได้แก่ ไฟฟ้า ถนน การเดินทางไปที่ฟาร์มค่อนข้างสะดวก แต่ยังมีขาดหลอดไฟที่จะติดตั้งบริเวณถนนทางเข้าฟาร์ม ซึ่งปราชญ์มีแผนการจะดำเนินการติดตั้งในเร็ววันนี้

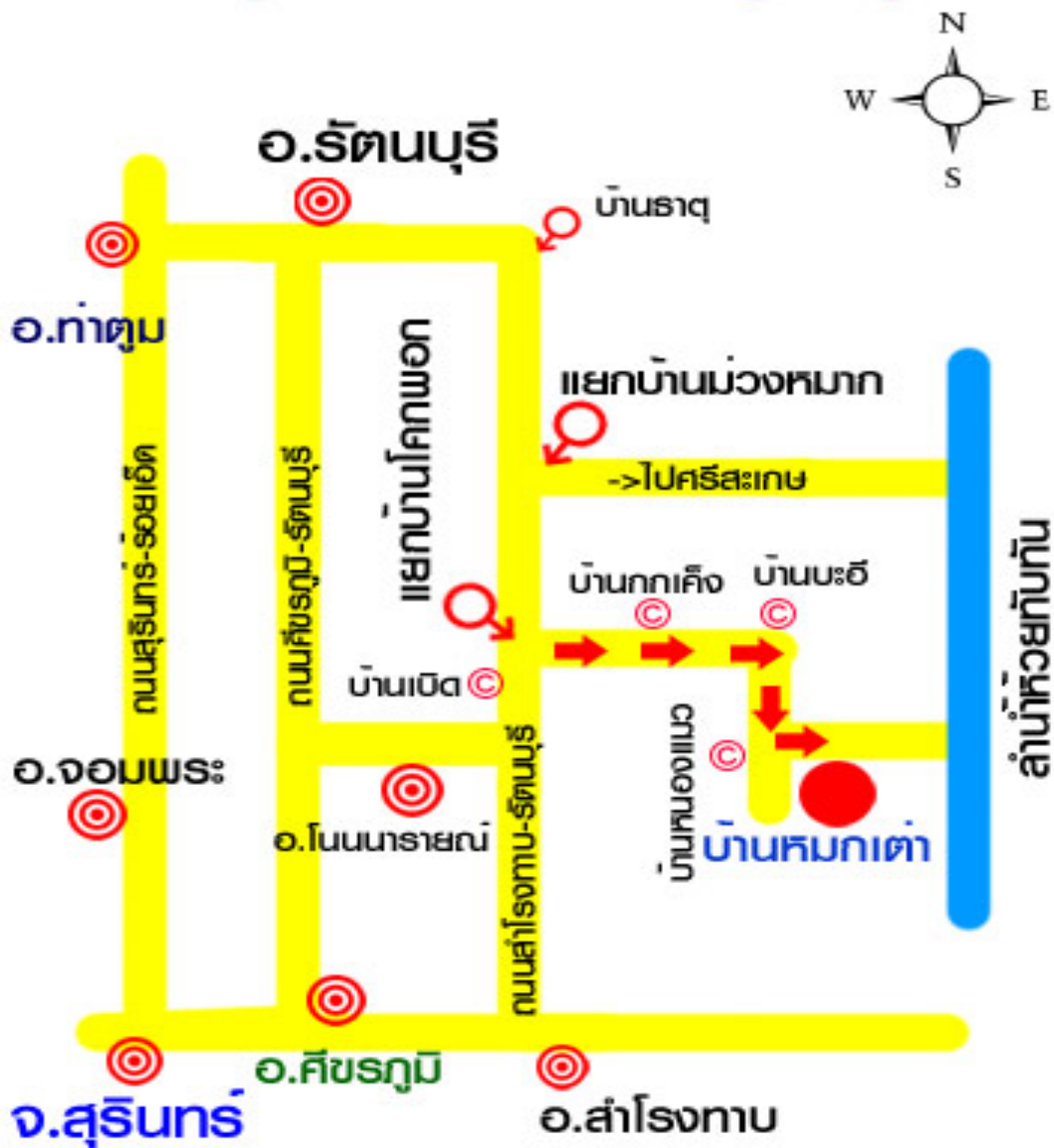

บ้านหมกเต่า อ. รัตนบุรี
จ. สุรินทร์

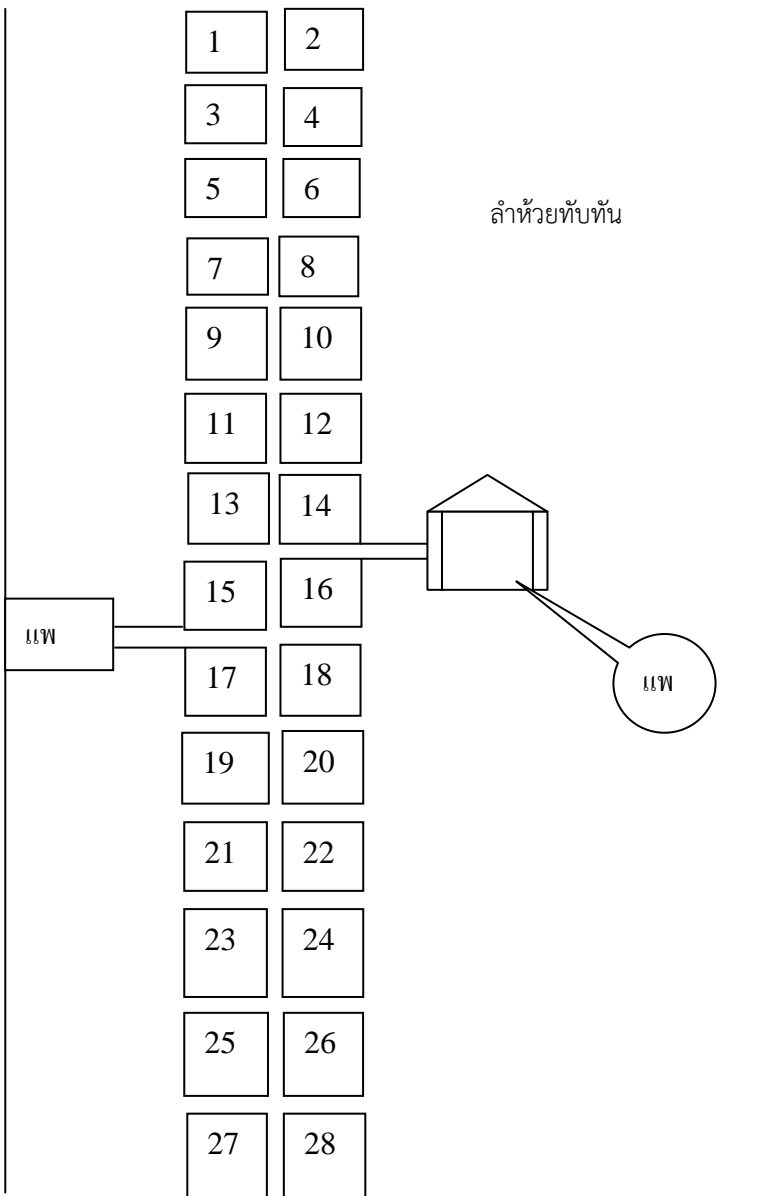
๑.๖) พื้นที่และแผนผังฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ พื้นที่เลี้ยงรวมประมาณ ๓๒๔-๓๕๖.๐๖.ม

แผนที่บ้านหมกเต่า

แผนที่หมู่บ้านหมกเต่า อ.รัตนบุรี จ.สุรินทร์

แผนผังฟาร์มเพาะเลี้ยงปลานิล

๑.๗) ระบบจัดเก็บข้อมูลฟาร์ม

ปราชญ์มีการจดบันทึกข้อมูลรายละเอียดที่จำเป็นในแต่ละขั้นตอนการเลี้ยง โดยการจดบันทึกในลงสมุดบันทึก และคอมพิวเตอร์ ตั้งแต่การเตรียมกระชัง การปล่อยปลา การเลี้ยง การให้อาหาร การตรวจสอบสุขภาพ การใช้ยาและสารเคมีต่างๆ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการเลี้ยง และสามารถหาทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งยังช่วยให้ทราบต้นทุน ค่าใช้จ่ายในการผลิต และผลกำไร/ขาดทุนที่ได้รับจากการเลี้ยง เพื่อปรับปรุงการเลี้ยง และวางแผนการเลี้ยงในครั้งต่อไป

๑.๘) จุดเด่น/ความเชี่ยวชาญด้านการเลี้ยง

- เป็นนักบริหาร มีความเป็นผู้นำ คิดริเริ่ม ส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงปลาให้กับเกษตรกรในชุมชน เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้แก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรในหมู่บ้านและชุมชนด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ โดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก อีกทั้งยังเป็นวิทยากรในการแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการเลี้ยงปลานิลและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรที่มาศึกษาดูงานในฟาร์ม จัดทำบัญชีฟาร์มให้กับเกษตรกรและได้รับการยกย่องให้เป็นครูบัญชีเกษตรอาสา

- ศึกษาข้อมูลการเลี้ยงปลานิล จากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการศึกษาดูงานจากฟาร์มที่ได้มาตรฐาน เข้าอบรมหลักสูตรการเลี้ยงปลา และจากประสบการณ์การเลี้ยงปลาของตนเองมาพัฒนาระบบการเลี้ยงปลาให้มีการจัดการที่ดีขึ้น

- เอาใจใส่ในทุกขั้นตอนการเลี้ยงตั้งแต่เริ่มเลี้ยงจนกระทั่งจำหน่าย เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค

ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลานิลในกระชัง

เริ่มต้นจากการเลี้ยงปลาในกระชังที่บ้านหมกเต่า หมู่ที่ ๘ ตำบลเบิด อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ในปี ๒๕๔๕ นายสุทัศน์ บุตตี กำนันตำบลเบิด ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้แก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกรในหมู่บ้านและชุมชนด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ โดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลักสำคัญ และได้เล็งเห็นหมู่บ้านมีทุนทางธรรมชาติที่เป็นลำห้วยขนาดใหญ่(ลำห้วยทับทัน) เหมาะแก่การประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จึงได้ดำเนินการเป็นกิจกรรมตัวอย่าง ด้วยการเลี้ยงปลานิลและปลาเทโพในกระชัง และผลจากการดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าวนี้ทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ๔,๕๐๐ บาทต่อเดือน จึงได้นำผลการดำเนินการดังกล่าวเสนอต่อที่ประชุมในหมู่บ้าน สร้างกระบวนการเรียนรู้และวิสัยทัศน์ให้คนในหมู่บ้าน เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดปัจจัยการผลิต จึงเปิดรับสมาชิกเข้าหุ้นตามกำลังที่จะร่วมหุ้นได้ และได้ก่อตั้งและจดทะเบียนกลุ่มเลี้ยงปลาในกระชังบ้านหมกเต่าขึ้นในปี พ.ศ ๒๕๔๗ และมีการเข้าอบรมหลักสูตรการเลี้ยงปลาที่ทางศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจัดขึ้น มีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยเป็นวิทยากรในการแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการเพาะเลี้ยงปลานิล และปัจจุบันยังได้รับการยกย่องให้เป็นครูเกษตรอาสาของชุมชน

รางวัลเกียรติบัตรที่เคยได้รับ

รางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๑ ประเภทกลุ่มสถาบันดีเด่นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของกรมประมง ประจำปี พ.ศ ๒๕๕๑, ๒๕๕๓

รางวัลผู้ใหญ่บ้านดีเด่นประจำปี พ.ศ ๒๕๕๑, ๒๕๕๒ และ ปี ๒๕๕๓

ใบรับรองมาตรฐานGAP ประจำปี พ.ศ ๒๕๕๒, ๒๕๕๓

เกียรติบัตรจากสำนักงานพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน(SML) ๒๕๕๓

หลักสูตรที่เคยผ่านการอบรม

การเพาะเลี้ยงปลานิล

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านตามโครงการฝึกอบรม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ๒๕๔๔

การจัดทำบัญชีฟาร์มและได้รับเลือกให้เป็น ครูบัญชีเกษตรกรอาสา

การรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันการทุจริต

กิจกรรมสาธารณะประโยชน์ (ต่อสังคมส่วนรวม)

อาสาสมัครป้องกันยาเสพติด

คณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้าน

ศูนย์การเรียนรู้ INTERNET ชุมชน

ส่งเสริมการเลี้ยงปลาในกระชัง

สนับสนุนกีฬาต้านยาเสพติด

สนับสนุนการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ

มอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนประพฤติดี

จัดสวัสดิการเวรยามหมู่บ้าน

ส่งเสริมการทอผ้าไหม

กิจกรรมของปราชญ์ (เช่น การประชุมร่วมกับเกษตรกรรายอื่น/ การจัดการสิ่งแวดล้อม)

วัน/เดือน/ปี	ชื่อกิจกรรม	รายละเอียดกิจกรรม
๑...พ. ศ ๒๕๕๐...	โครงการพัฒนาส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงปลา โดยสำนักงานประมงจังหวัด สุรินทร์	เป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงปลาในกระชัง
๒...๑๗ ม. ค ๒๕๕๔	การพัฒนากลไกการขับเคลื่อน การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการ การบริหารจัดการและพัฒนาลุ่มน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำห้วยทับทัน(กรมทรัพยากรน้ำ)	ร่วมจัดทำแผนการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบของกรมทรัพยากรน้ำ ในการบริหารจัดการน้ำลำห้วยทับทัน
๓.....-.....	ศึกษาดูงานการเลี้ยงปลาในกระชัง / การสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	คำแนะนำกับเกษตรกรผู้มาศึกษาดูงานการเลี้ยงปลาในกระชังบ้านหมกเต่า/การล่องแพชมการเลี้ยงปลาและความงามตามธรรมชาติลำห้วยทับทัน

- คณะอาจารย์ผู้ปกครอง จากวิทยาลัยเกษตร
จังหวัดยโสธรเข้าศึกษาดูงาน

๒. ข้อมูลด้านเทคนิค

แหล่งน้ำ ที่ใช้ในการเพาะเลี้ยง คือ ลำห้วยทับทัน สาขาย่อยของลำน้ำมูล มีความกว้างประมาณ ๓๐ เมตร ลึกประมาณ ๗-๘ เมตร ความยาวเริ่มต้นจากกระชังแรกถึงกระชังสุดท้ายประมาณ ๕๐ เมตร คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการเลี้ยงปลา ซึ่งมีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการเลี้ยงตลอดทั้งปี

การเตรียมกระชัง ใช้ขนาดกระชัง ๓x๓,๓x๕,๓x๖ เมตร ตาข่ายขนาดช่องตา ๓ ซม. และผ้ากั้นอาหารจะใช้ผ้าตาข่ายไนลอนสีฟ้า เบอร์ ๑๘ และไม้ใช้วัสดุใดๆผูกชายผ้ากั้นอาหารด้านล่าง เพื่อช่วยให้น้ำมีการไหลเวียนได้ดี อากาศถ่ายเทได้สะดวก ออกซิเจนในน้ำสูง ทำให้ปลาเจริญเติบโตได้เร็วขึ้น กระชังลึก ๒ เมตร จมลงในน้ำ ๑.๕-๒ เมตร ขอบกระชังเหนือหน้า ๔๐-๕๐ ซม. พื้นกระชังห่างจากพื้นท้องน้ำประมาณ ๗-๘ เมตร ถ้าเป็นกระชังใหม่จะแช่กระชังในน้ำประมาณ ๓-๔ วัน เพื่อให้ตะไคร่น้ำเกาะกระชังเล็กน้อย เมื่อนำปลาลงเลี้ยงจะได้ไม่เสียดสีกับกระชัง วางกระชังในลักษณะแนวยาวตามลำน้ำ ซึ่งไม่กีดขวางการไหลของน้ำ ทำความสะอาดกระชังเดือนละครั้ง พื้นที่เลี้ยงปลาได้รับการอนุญาตจากกรมประมงให้เป็นพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในที่จับสัตว์น้ำประเภทที่สาธารณะประโยชน์

การคัดเลือกลูกพันธุ์ ลูกพันธุ์ปลาที่ปราศผู้นำมาเลี้ยงได้แก่ ปลานิลแดงแปลงเพศและปลานิลแปลงเพศ การคัดเลือกพันธุ์ปลาจะคัดเลือกลูกพันธุ์จากฟาร์มที่ได้มาตรฐาน และลูกปลามีคุณภาพ เจริญเติบโตเร็ว ซึ่งปราศผู้ได้เคยไปศึกษาดูงานการเพาะเลี้ยงปลานิลที่ วนิดาฟาร์มจังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งเป็นฟาร์มที่ค่อนข้างใหญ่มีวิธีการผลิตที่มีคุณภาพ น่าเชื่อถือ ปลามีสุขภาพแข็งแรง จึงสั่งซื้อปลาจากอำนาจเจริญมาโดยตลอด และเมื่อพบปัญหาบางช่วงที่รับปลามาแล้วตายไปบางส่วน จะมีการนำปลามาใช้ทดแทนปลาที่ตายไปโดยไม่ต้องชำระเงินเพิ่ม ทั้งนี้เพื่อแสดงความรับผิดชอบของฟาร์มเพาะเลี้ยงเอง ทำให้ได้รับความเชื่อถือจากลูกค้าส่วนมาก

การปล่อยปลา

ปล่อยปลาในอัตราที่เหมาะสม ไม่หนาแน่นจนเกินไป โดยกระชังที่มีพื้นที่เลี้ยง ๓๖ ลบ.ม อัตราการปล่อย ๑,๐๐๐ ตัว หรือประมาณ ๒๘-๓๐ ตัว/ลบ.ม และกระชังที่มีพื้นที่ ๓๐ ลบ.ม อัตราการปล่อย ๗๐๐ ตัว หรือประมาณ ๒๓-๒๕ ตัว/ลบ.ม วิธีการปล่อย ตักปลาจากถังขนาดใหญ่ที่ฟาร์มเพาะเลี้ยงนำมาใส่ในถังขนาด ๑๐ ลิตร และนำไปปล่อยแต่ละกระชัง โดยสูมนับปลาและเฉลี่ยลงกระชังให้ได้ปริมาณเท่าๆ กัน ตามขนาดของกระชัง โดยจะปล่อยปลาในช่วงเย็นเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. วันแรกที่รับปลามาจะงดให้อาหาร เพราะปลายังมีอาการเครียดจากการขนส่ง จึงให้อาหารในวันถัดไป ระยะเวลาการเลี้ยงประมาณ ๓-๔ เดือน ขนาดปลาที่จำหน่ายประมาณ ๗๐๐ - ๑,๒๐๐ กรัม ราคาขาย ปลานิลแปลงเพศ ๗๐ - ๗๕ บาท/กก ปลานิลแดงแปลงเพศ ๗๕ - ๘๐ บาท/กก อัตราการรอดประมาณ ๘๘%

การปล่อยลูกปลาลงกระชัง

การเลี้ยงปลา

โดยทั่วไปแล้วปลาที่นำมาเลี้ยงต้องมีขนาดประมาณ ๔๐ ตัว/กก แต่ถ้าปลาที่มีขนาดเล็กเนื่องจากลูกปลาไม่ได้ขนาดตามที่ต้องการ ก็จะนำมาอนุบาลให้ได้ขนาด ๔๐ ตัว/กก จึงนำมาแยกเลี้ยงแต่ละกระชัง โดยปลาที่จะนำมาเลี้ยงนั้นปราชญ์จะประสานงานกับฟาร์มเพาะเลี้ยงให้พักปลาประมาณ ๑-๒ ชั่วโมงเท่านั้น จะไม่พักปลาเป็นวัน ซึ่งปราชญ์ให้เหตุผลว่าวิธีนี้จะช่วยลดอาการเครียดและการบอบซ้ำของปลา เพราะปลาจะไม่บอบซ้ำจากการจับหลายๆ ครั้ง ก่อนปล่อยลูกปลาต้องตรวจสอบกระชังและทำความสะอาดกระชังให้เรียบร้อย โดยนำไปผึ่งแดด เพื่อฆ่าเชื้อประมาณ ๑-๒ วัน ถ้าเป็นกระชังใหม่จะนำไปแช่น้ำประมาณ ๓ วัน เพื่อให้ตะไคร่น้ำจับที่กระชังเล็กน้อย เพราะจะช่วยลดอาการเสียดสีระหว่างตัวปลากับกระชัง ไม่ปล่อยหนาแน่นจนเกินไป โดยกระชังที่มีพื้นที่เลี้ยง ๓๖ ลบ.ม อัตราการปล่อย ๑,๐๐๐ ตัว หรือประมาณ ๒๘-๓๐ ตัว/ลบ.ม และกระชังที่มีพื้นที่ ๓๐ ลบ.ม อัตราการปล่อย ๗๐๐ ตัว หรือประมาณ ๒๓-๒๕ ตัว/ลบ.ม เมื่อรับปลามาจะงดให้อาหารในวันแรก เพราะปลายังมีอาการเครียดจากการขนส่ง จึงให้อาหารในวันถัดไป การให้อาหารจะผสมยาปฏิชีวนะ ออกซีเตตราไซคลีน ประมาณ ๗ วันแรกที่รับปลา มา เพื่อป้องกันการติดเชื้อ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มอัตราการรอดของปลา มีการให้วิตามินประมาณ ๑-๒ เดือนเพื่อให้ปลากินอาหารได้ดีขึ้น ให้อาหารวันละ ๓ มื้อ มีการตรวจเช็คสุขภาพ การเจริญเติบโต ความหนาแน่นของปลาอย่างสม่ำเสมอ หากมีความผิดปกติ เช่น ปริมาณปลาน้อยลง ปลาว่ายอยู่นอกกระชัง แสดงว่ามีกระชังขาด ให้เช็คกระชังที่มีปลาวายอยู่นอกกระชังแล้วทำการซ่อมแซมให้เรียบร้อย และสังเกตสุขภาพปลาโดยดูจากลักษณะสีของสิ่งขับถ่ายจะมีลักษณะสีดำแดง ปลาไม่ว่ายน้ำหรือว่ายในลักษณะวน หรือดูตัวตามขอบกระชัง แสดงว่าปลาเริ่มมีอาการป่วย ควรงดให้อาหารและลดปริมาณความหนาแน่นในบ่อหรือกระชัง เคลื่อนย้ายกระชัง และทำความสะอาดกระชังและผ้ากั้นอาหาร ถ้ายังไม่ดีขึ้นจะให้ยาปฏิชีวนะออกซีเตตราไซคลีน ในปริมาณที่กำหนดตามฉลากคำแนะนำข้างกล่องยา โดยใช้ติดต่อกันประมาณ ๗-๑๐ วันจนหาย และหลังจากให้อาหารทุกครั้งจะยกผ้ากั้นอาหารขึ้นมาตากแดด เพื่อให้หน้าในกระชังมีการไหลเวียนได้สะดวก ในการเลี้ยงทุกรุ่นจะปล่อยปลานิลตัวใหญ่ ๑-๒ ตัวไว้ทุกกระชัง ทั้งนี้ปราชญ์ให้เหตุผลว่าเพื่อป้องกันปลาชะโดหรือปลาอื่นที่อยู่นอกกระชังมารบกวนปลาที่เลี้ยงในกระชัง

การสังเกตอาการของปลา
(เนื่องจากมีปลานอกกระชังกัด /รบกวน)
เพื่อวางแผนป้องกัน และแก้ไขต่อไป

อาหาร

การเลี้ยงปลาในกระชังเป็นรูปแบบการเลี้ยงปลาแบบพัฒนาหรือกึ่งพัฒนา เน้นการให้อาหารเพื่อเร่งผลผลิตและการเจริญเติบโตจึงควรให้อาหารที่มีคุณค่าทางอาหารค่อนข้างสูงและเหมาะสมกับความต้องการของปลาแต่ละขนาด ซึ่งปริมาณโปรตีนที่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของปลานิลที่มีอายุต่างกันจะแตกต่างกัน สำหรับลูกปลาวัยอ่อนและปลานิว จะต้องการอาหารที่มีระดับโปรตีนประมาณ 30 – 40% ซึ่ง

การให้อาหารของปราชญ์ปลารุ่นเล็กจะใช้อาหารปลาตุ๊กเล็กสีสูตร ๐๑๑ ถุงละ ๕๐๕ บาท ประมาณ ๑-๓ สัปดาห์ เมื่อเจริญเติบโตได้น้ำหนักประมาณ ๓๐-๔๐ ตัว/กก จะแยกลงแต่ละกระชังในอัตราส่วนที่เหมาะสม และจะให้อาหารปลากินพืชที่มีปริมาณโปรตีน ๓๒ % ประมาณ ๑ เดือน โดยใช้อาหารปลากินพืชไฮเกรดสูตร ๙๙๕๐ ราคาถุงละ ๖๓๕ บาท จากนั้นจะให้อาหารปลากินพืชเม็ดกลางที่มีปริมาณโปรตีน ๓๐ % ประมาณ ๒-๓ เดือนถึงจำหน่าย โดยใช้อาหารปลากินพืชไฮเกรดสูตร ๙๙๕๑ ราคาถุงละ ๖๒๕ บาท สำหรับการเลือกอาหารปลา จะเลือกผลิตภัณฑ์อาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานการรับรองการขึ้นทะเบียนกับทางราชการ ทั้งนี้ต้องดูวันที่ผลิตและวันหมดอายุของอาหารก่อนซื้อ เพื่อรับรองว่าปลาจะได้รับสารอาหารครบถ้วน และมีประสิทธิภาพ ชนิดอาหารที่ใช้เป็นอาหารปลาตุ๊กเล็กสีสูตร ๐๑๑ และอาหารปลากินพืชไฮเกรดสูตร ๙๙๕๐/๙๙๕๑ โดยการเลี้ยงแต่ละรุ่นจะเลี้ยงประมาณ ๕,๐๐๐ ตัว ใช้อาหารปลาตุ๊กเล็กสีสูตร ๐๑๑ ประมาณ ๑๐ ถุง ถุงละ ๕๐๕ บาท อาหารปลากินพืชไฮเกรดสูตร ๙๙๕๐ จำนวน ๒๐ ถุง ถุงละ ๖๓๕ บาท และอาหารปลากินพืชไฮเกรดสูตร ๙๙๕๑ จำนวน ๑๗๐-๒๐๐ ถุง ถุงละ ๖๒๕ บาท สำหรับปริมาณอาหารที่ให้ค่า FCR จะอยู่ที่ประมาณ ๑.๒ - ๑.๓

การให้อาหาร

เนื่องจากปลาจะกินอาหารได้ดี เมื่อมีปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำสูงซึ่งจะเป็นช่วงเวลากลางวันดังนั้นการให้อาหารส่วนใหญ่จึงควรให้อาหารในช่วงเวลากลางวัน ปลานิลเป็นปลาที่สามารถกินอาหารได้ที่ละน้อยและมีการย่อยอาหารที่ค่อนข้างช้า การให้อาหารครั้งละมากๆ จะทำให้สูญเสียอาหารและก่อให้เกิดสภาวะน้ำเสียได้ ดังนั้น เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากอาหารได้สูงสุดควรให้อาหารแต่น้อย แต่ให้บ่อยๆ สำหรับการให้อาหารของปราชญ์ ปราชญ์จะให้อาหารประมาณ ๓ ครั้ง/วัน ซึ่งปริมาณอาหารที่ให้จะขึ้นอยู่กับขนาดของปลาและอุณหภูมิของน้ำ หากอุณหภูมิของน้ำสูงขึ้นจะทำให้อัตราการกินอาหารของปลาสูงขึ้นตามไปด้วย อุณหภูมิของน้ำที่เหมาะสมประมาณ ๒๕ - ๓๐ องศาเซลเซียส สำหรับฤดูหนาวปลาจะกินอาหารลดลง เนื่องจากมีการเคลื่อนไหวร่างกายน้อยเพราะอุณหภูมิน้ำลดลง การให้อาหารจะให้ช่วงสายๆ ที่มีแสงแดด อุณหภูมิของน้ำเริ่มสูงขึ้น ปลาจะกินอาหารได้ดี และเนื่องจากปลาไม่ค่อยกินอาหารจึงลดปริมาณอาหารลงจากปกติและให้อาหารที่ละน้อย ช่วงที่เปลี่ยนอาหารปราชญ์จะทำการผสมอาหารระหว่าง ๒ รุ่นเข้าด้วยกัน โดยค่อยๆ เพิ่มปริมาณอาหารประมาณ ๒-๓ วัน จึงให้อาหารเม็ดกลางทั้งหมด ก่อนการให้อาหารทุกครั้งจะกำจัดสิ่งขี้ถ่ายในกระชังออกให้หมด เพื่อไม่ให้เกิดการหมักหมมบริเวณพื้นก้นกระชัง ปลาจะกินอาหารประมาณ ๓๐ นาที หลังจากนั้นจะยกผ้ากั้นอาหารขึ้นตากแดด เพื่อให้การไหลเวียนของน้ำในกระชังดีขึ้น ปริมาณอาหารที่ใช้ในแต่ละรุ่น ปลา ๑,๐๐๐ ตัว จะใช้อาหารประมาณ ๔๕ - ๕๐ ถุง/รุ่น โดยให้อาหารปลาตุ๊กเม็ดเล็กสี ๐๑๑ สำหรับปลาอายุ ๓๐-๔๕ วัน โปรตีนไม่น้อยกว่า ๓๒% ประมาณ ๑๐ วัน และให้อาหารปลากินพืชไฮเกรดสูตร ๙๙๕๐ สำหรับปลาขนาด ๓๕-๑๐๐ กรัม ให้อาหารวันละ ๗-๘% ของน้ำหนักตัว ประมาณ ๑ เดือนและให้อาหารปลากินพืชไฮเกรดสูตร ๙๙๕๑ สำหรับปลาขนาด ๑๐๐-๓๐๐ กรัม ให้อาหารวันละ ๕-๖% ของน้ำหนักตัว ประมาณ ๒-๓ เดือนถึงจำหน่าย ต้นทุนการเลี้ยงอยู่ที่ประมาณ ๔๒.๕ บาท/กก

ปราชญ์ขณะให้อาหารปลา

ยาหรือสารเคมี

สำหรับการใช้ยาปฏิชีวนะในการรักษาโรคที่เกิดกับปลานิล จะซื้อจากแหล่งที่เป็นตัวแทนจำหน่าย เลือกใช้ยาที่มีการขึ้นทะเบียนยากับทางราชการเรียบร้อยแล้ว เป็นยาที่อนุญาตให้ใช้กับสัตว์น้ำ ไม่เกิดสารตกค้างกับปลา มีฉลากแนะนำวิธีการใช้อย่างชัดเจน ซึ่งยาที่ปราชญ์ใช้ในฟาร์มคือ ยาเพาว์เด็กซ์ - ๕๐๐๐ ซึ่งเป็นยาที่มีสรรพคุณในการรักษาโรคติดเชื้อแบคทีเรีย ปราชญ์จะใช้เฉพาะในระยะแรกที่รับปลามาเลี้ยงหรือมีอาการติดเชื้อเป็นเวลาประมาณ ๗ วัน เพื่อป้องกันโรคและป้องกันการติดเชื้อระหว่างการเลี้ยง อัตราการใช้ยาปฏิชีวนะ ๑๒๐-๒๐๐ มิลลิกรัม/น้ำหนักตัว ๑ กก./วัน ติดต่อกันประมาณ ๗ - ๑๐ วัน ในช่วงที่ปลามีอาการป่วยป่วยจะให้อาหารวันละ ๑-๒ ครั้งต่อวัน

ยาเพาว์เด็กซ์ - ๕๐๐๐

ด้านการจัดการฟาร์มทั่วไป

ปราชญ์จะทำการเลี้ยงปลาตลอดทั้งปี อย่างต่อเนื่อง คือ เมื่อจับปลารุ่นใหญ่ขายก็นำปลารุ่นใหม่เข้ามาเลี้ยง เว้นแต่ช่วงที่อากาศหนาวจำเป็นต้องรอลูกพันธุ์ปลาทับทิม เนื่องจากอากาศหนาวจะเพาะพันธุ์ยาก การส่งลูกปลามาแต่ละครั้งจะส่งมาพร้อมกันทั้งปลานิลแปลงเพศและปลาทับทิม ส่วนใหญ่จะเป็นเดินทางมารับปลาด้วยเอง โดยจะประสานงานกับฟาร์มเพาะเลี้ยงโดยตรง ซึ่งปลาที่จะนำมาเลี้ยงต้องมีขนาด ๓๐-๔๐ ตัว/กก

การเตรียมกระชังปลา จะใช้ตาข่าย ขนาดช่องตา ๓ ซม. และผ้ากั้นอาหารจะใช้ผ้าตาข่ายไนลอนสีฟ้า เบอร์ ๑๘ และจะไม่ผูกชายผ้ากั้นอาหารด้านล่าง เพื่อให้น้ำไหลเวียนได้ดี อากาศถ่ายเทได้สะดวก ทำให้ปลาเจริญเติบโตได้เร็วขึ้น และมีการย้ายเปลี่ยนตำแหน่งกระชังเพื่อไม่ให้เกิดการหมักหมมบริเวณพื้นก้นกระชัง ซึ่งเป็นสาเหตุของน้ำเน่าเสีย

การทำความสะอาดกระชัง จะทำความสะอาดเฉพาะผ้าที่กั้นอาหารเดือนละครั้ง เพื่อขจัดคราบสาหร่าย ตะไคร่น้ำหรือเศษตะกอน อาหารที่ติดกับผ้าตาข่าย ซึ่งทำให้น้ำไหลเวียนไม่สะดวก การถ่ายเท

อากาศไม่ดี เป็นสาเหตุทำให้ปลาเครียดและติดเชื้อโรคได้ ส่วนตัวกระชังจะทำความสะอาดในช่วงที่จำหน่ายปลาหมดแต่ละรุ่น เพราะถ้าหากทำความสะอาดบ่อยๆ จะเป็นการรบกวนปลา ทำให้ปลาเกิดอาการเครียดและติดเชื้อโรคได้ง่าย กระชังที่ยังไม่ใช้งานจะทำความสะอาดและยกขึ้นมาตากแดดเพื่อเป็นการฆ่าเชื้อโรคและเก็บไว้ในที่ร่มเพื่อป้องกันกระชังผุพังได้ง่าย

หมั่นทำความสะอาดบริเวณรอบๆ ที่ตั้งกระชัง เช่นเก็บเศษขยะ เศษถุงอาหาร หรือเศษไม้ที่ไหลมาติดบริเวณกระชัง ทำให้การไหลเวียนของน้ำในกระชังไม่ดี และเป็นแหล่งนำเชื้อโรค ซึ่งมีผลทำให้ปลามีอาการป่วยได้

มีการสร้างแพให้ติดกับที่ตั้งกระชังเพื่อสะดวกในการขนส่งหรือขนย้ายปลาเพื่อจำหน่าย

แพที่ติดกับกระชังเลี้ยงปลา

ด้านวิชาการและสิ่งแวดล้อม

เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับเกษตรกรที่สนใจจากแหล่งต่างๆ โดยเป็นวิทยากรให้คำปรึกษาและแนะนำเกษตรกรด้านการเลี้ยงปลาในกระชัง และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศให้กับบุคคลต่างๆที่สนใจ โดยมีแพขนาดใหญ่สำหรับให้ล่องแพชมทิวทัศน์ตามลำน้ำห้วยทับทัน และรักษาสภาพแวดล้อมบริเวณรอบๆตามแหล่งน้ำห้วยทับทันให้มีสภาพที่งดงามอยู่เสมอ

แพใหญ่สำหรับล่องชม
ธรรมชาติในลำน้ำห้วยทับทัน

ผลผลิต

ปราชญ์ทำการเลี้ยงปลานิลในกระชังปีละประมาณ ๔ รุ่น ได้ผลผลิตรุ่นละประมาณ ๓,๖๐๐ กก. รวมผลผลิตประมาณ ๑๔.๔ ตันต่อปี ต้นทุนการเลี้ยง ๔๒.๕๐ บาท/กก. ผลผลิตต่อตารางเมตรประมาณ ๔๐-๔๘ กก./ตารางเมตร

การจำหน่าย

จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และสุรินทร์ โดยการทยอยจับขาย ประมาณ ๓๐๐ – ๑,๐๐๐ กก/ครั้ง โดยปลานิลแปลงเพศจะขายอยู่ที่กิโลกรัมละ ๗๐ – ๗๕ บาท ปลาหัวทิม กิโลกรัมละ ๗๐ – ๘๐ บาท

เทคนิคพิเศษในการเลี้ยงปลาในกระชัง

จากการเลี้ยงปลานิลในกระชัง เป็นระยะเวลาานาน ๙ ปี ทำให้มีประสบการณ์จากการสังเกตลักษณะปลาและวิธีการเลี้ยงที่ดีและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

- ปลาที่เลี้ยงต้องมีขนาด ๔๐ ตัว/กก
- เลี้ยงในอัตราที่เหมาะสม ไม่หนาแน่นจนเกินไป
- ไม่ถ่วงผักก้นอาหาร เพื่อให้ น้ำไหลเวียนได้สะดวก
- ยกผักก้นอาหารขึ้นในช่วงกลางคืน เพื่อให้ น้ำไหลเวียนได้ดีขึ้น
- ช่วงที่เปลี่ยนอาหารจะผสมอาหารระหว่าง ๒ รุ่นเข้าด้วยกัน โดยค่อยๆเพิ่มปริมาณอาหารประมาณ ๒-๓ วัน จึงให้อาหารเม็ดกลางทั้งหมด
- ตรวจเช็คสุขภาพปลาอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเจริญเติบโต ความหนาแน่น ลักษณะการว่ายน้ำ การกินอาหาร การขับถ่าย เป็นต้น
- ปล่อยปลาใหญ่ ๒ ตัวในกระชังทุกกระชัง เพื่อลดการรบกวนจากศัตรูปลานอกกระชัง
- เคลื่อนย้ายกระชังเดือนละครั้ง เพื่อป้องกันการหมักหมมของเศษอาหารใต้กระชัง
- วางกระชังให้มีระยะห่างที่เหมาะสม ประมาณ ๓๐-๔๐ ซม. เพื่อให้ น้ำไหลเวียนได้สะดวก และไม่เกิดขวางการไหลของน้ำ
- การลำเลียงปลาเพื่อจำหน่ายจะใช้ถุงอาหาร โดยใส่น้ำในถุงพอประมาณเพื่อไม่ให้ปลาบอบช้ำจากการเสียดสีกันเอง แล้วจึงนำไปเทใส่ตะกร้าเพื่อชั่งน้ำหนักและใส่ถังลำเลียงต่อไป

เทคนิคการรักษาสุขภาพหลังการเก็บเกี่ยว

หลังจากการจำหน่ายปลาหมดแล้ว หากจะเลี้ยงปลาต่อจะทำความสะอาดกระชังและยกกระชังขึ้นมาตากแดด เพื่อฆ่าเชื้อโรคประมาณ ๑-๒ วัน แต่หากจะพักระยะการเลี้ยง จะทำความสะอาดกระชังและตากกระชังให้แห้ง จากนั้นเก็บกระชังไว้ในที่ร่มเพื่อป้องกันกระชังขาดชำรุดหรือกระชังผู้ได้ และทำความสะอาดอุปกรณ์ต่างๆเช่นกระชอน ผักก้นอาหาร ครุ ถัง นำไปผึ่งแดดและเก็บไว้ในที่ร่มให้เรียบร้อย

เทคนิคการลดต้นทุนการผลิต

ปราชญ์มีวิธีการลดต้นทุนการผลิตโดยการเลือกซื้ออาหารที่มีคุณภาพ และซื้ออาหารในปริมาณมากๆ เพื่อการต่อรองราคาสินค้าอาหาร ให้ได้ราคาที่ถูกลงกว่าเดิม อาหารที่เหลือในกระชังสามารถนำไปให้กระชังที่ต้องการอาหารเพิ่ม เพื่อลดการสิ้นเปลืองของอาหาร ควบคุมการให้อาหารปลาในปริมาณที่เหมาะสมและเพียงพอ เลือกซื้อลูกพันธุ์ที่มีคุณภาพแข็งแรง ทนทาน เจริญเติบโตเร็ว หมั่นทำความสะอาดกระชัง และซ่อมแซมกระชังที่ชำรุด เพื่อให้กระชังสามารถใช้งานได้ยาวนาน

เทคนิคการจัดการด้านการตลาด

- มีอำนาจในการต่อรองราคาสินค้า
- ต้องทราบความเคลื่อนไหวของราคาตลาด
- การติดต่อเพื่อจำหน่ายโดยการเทียบจากราคาจำหน่ายทั่วไป

- ควรกำหนดช่วงเวลาในการจำหน่ายปลา
- การซื้อขายควรเป็นตลาดที่เชื่อถือได้
- กำหนดราคาจำหน่ายสูงกว่าราคาจำหน่ายทั่วไป ประมาณ ๕-๑๐ บาท/กก

ปัญหาและอุปสรรค

- ในช่วงฤดูน้ำหลาก น้ำจะมีลักษณะขุ่น มีตะกอนดินและเศษไม้ ถูขยະต่างๆ ไหลมากับกระแสน้ำ
- ในช่วงอากาศหนาว จะพบว่าปลาไม่ค่อยกินอาหาร การเจริญเติบโตช้ากว่าปกติ
- การเพาะเลี้ยงถูกรบกวนจากปลาธรรมชาติหรือศัตรูปลาในธรรมชาติ เช่นปลาชะโด ที่มากัดกินปลาในกระชังทำให้กระชังขาด ปลาหลุดออกนอกกระชัง กระชังชำรุดเสียหายหรือนกที่มากัดกินปลาในกระชัง ทำให้จำนวนปลาลดลง
- ปัญหาจากปรสิตภายนอกซึ่งทำให้ปลามีอาการเครียด อ่อนแอ ติดเชื้อโรคได้ง่าย

ลักษณะปลาติดเชื้อ

การแก้ไขปัญหาของปราชญ์

ในช่วงที่ฝนตกมีน้ำหลาก ปราชญ์จะมีวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้ไม้ไผ่ยาว ๑-๒ ท่อน วางขวางกันเหนือกระชัง เพื่อป้องกันเศษไม้ เศษถูขยະต่างๆ ที่ไหลมากับกระแสน้ำไม่ให้มากระทบกับกระชัง เพื่อป้องกันไม่ให้กระชังเสียหาย และจะทยอยจับปลาจำหน่ายก่อนถึงฤดูน้ำหลาก โดยจะมีการวางแผนการเลี้ยงให้เหมาะสมกับฤดูกาล

ในช่วงที่อุณหภูมิลดลงในฤดูหนาว จะเห็นว่าปลาไม่ค่อยกินอาหาร โดยสังเกตจากการกินอาหารของปลาและอาหารที่เหลือลอยบนผิวน้ำ ปราชญ์จะลดปริมาณอาหารลงในแต่ละมื้อ โดยทยอยให้ทีละน้อยและคอยสังเกตการกินอาหารของปลาถ้าปลากินอาหารหมดจึงค่อยเพิ่มอาหารตามสมควร ไม่ให้ครั้งละมากๆ ทีเดียว เพราะอาหารจะเหลือและตกค้างลงในก้นกระชังซึ่งเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดโรคได้ ปราชญ์จะเลื่อนเวลาการให้อาหารไปช่วงสายที่มีแสงแดดออกเพราะปลาจะกินอาหารได้ดีขึ้น

ปราชญ์มีวิธีการแก้ปัญหาจากการถูกรบกวนจากปลาภายนอก โดยการปล่อยปลานิลตัวใหญ่ลงในกระชังทุกกระชัง กระชังละ ๑-๒ ตัว ซึ่งวิธีนี้ปราชญ์ได้ทดลองใช้และปรากฏว่าช่วยลดการถูกรบกวนจากปลาธรรมชาติได้ จึงเริ่มใช้วิธีการนี้มาโดยตลอด

ปราชญ์มีการป้องกันปัญหาจากปรสิตภายนอก และโปรโตซัวต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น โดยจะเลือกแหล่งจำหน่ายลูกพันธุ์ปลาที่มีคุณภาพ เชื่อถือได้ และหมั่นทำความสะอาดกระชังโดยเฉพาะผ้ากั้นอาหารให้สะอาดอย่างสม่ำเสมอ เพราะบริเวณขอบกระชังจะมีเศษอาหารที่เหลือตกค้าง และสิ่งขับถ่ายของปลาเกาะอยู่

บริเวณกระชัง ทำให้เกิดการหมักหมมเน่าเสีย ซึ่งเป็นสาเหตุให้มีปรสิตเข้ามาเกาะทำลายตัวปลา ทำให้ปลามีอาการเครียดและติดเชื้อโรคได้ง่าย

หากพบปัญหาว่าปลามีอาการติดเชื้อจากแบคทีเรีย ปราชญ์จะทำการงดอาหารและทำความสะอาดกระชังโดยเฉพาะผ้ากั้นอาหาร แยกกระชังออกให้ห่างจากกระชังอื่น คอยสังเกตอาการของปลา หากยังไม่ดีขึ้น จะทำการแช่ปลาโดยผสมยาเพนนิซิลินจำนวน ๒ โหลหรือประมาณ ๑๔๔ เม็ดโดยแช่ยาให้ละลายและนำไปผสมกับน้ำในกะละมัง(ถังผสมปูน) นำปลาขึ้นมาแช่ครั้งละประมาณ ๒๐-๓๐ ตัว ประมาณ ๕-๑๐ นาที และใช้ยาปฏิชีวนะ powdex - ๕๐๐๐ ขนาด ๑๒๐-๒๐๐ มิลลิกรัม/น้ำหนักตัว ๑ กก โดยผสมกับอาหารให้ติดต่อกัน ๗-๑๐ วันละ ๑-๒ มื้อ และมีการใช้น้ำหมักชีวภาพที่ผลิตขึ้นเองจากซากปลาที่ตายแล้วร่วมกับผักตบชวา นำไปใช้โดยการสาดลงในกระชังปลาที่มีอาการติดเชื้อ ซึ่งพบว่าปลามีอาการดีขึ้น และคอยสังเกตสุขภาพปลาอย่างสม่ำเสมอ

ภาคผนวก

ก

ข

ค

ง

- ก การเก็บรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จากปราชญ์
 - ข การให้อาหารปลาของปราชญ์
 - ค การมอบปัจจัยการผลิต
 - ง กระชังเลี้ยงปลานิล
-